

چشم‌انداز روشنی در زمینه رشد اقتصاد جهانی متصور نیست

اشاره:

در آستانه ورود به قرن بیست و یکم میلادی، اقتصاد جهانی بار دیگر شاهد بحران عمیقی بوده که نزدیک به دو سال است آثار سوء خود را بر رشد اقتصاد و تجارت بین‌المللی هویدا ساخته است. دورنمای اقتصاد جهان با تلاش‌های انجام شده از سوی منابع مالی بین‌المللی و کشورهای بزرگ صنعتی چشم‌انداز به نسبت امیدبخشی را برای قرن آینده متصور می‌سازد، در حالی که هنوز آثار بحران مالی شرق آسیا و روسیه از سیمای اقتصادی این کشورها و دیگر ملل متأثر از بحران زدوده نشده است.

با این حال هنوز معماران نظام سرمایه‌داری بین‌المللی در تلاش هستند که با انجام اصلاحات پولی و مالی بتوانند اثرات منفی بحران مالی بر اقتصاد کشورهای صنعتی و کشورهای مستقیماً درگیر در بحران را بزدایند. اینکه این تلاش‌ها تا چه حد به نتیجه برسد و چگونه نظام اقتصاد جهانی در قبال بحران‌های دوره‌ای نظام سرمایه‌داری در آینده پایداری کند، هنوز روشن نیست.

سیمای اقتصاد جهانی

بحران مالی آسیا بی‌اعتمادی نسبت به دورنمای اقتصاد جهان را سبب شده است. این بحران که از اواسط سال ۱۹۹۷ میلادی آغاز شد و در سال جاری با اتخاذ سیاست‌های اصلاحی تا حدودی فروکش کرد، هنوز آثار نابه‌هنگار خود را بر رشد اقتصادی جهان به ویژه کشورهای درگیر بحران از جمله اندونزی، کره جنوبی، مالزی، تایلند، ژاپن و... به جا گذارده است.

اگر چه صندوق بین‌المللی پول در گزارش «دورنمای اقتصاد جهان» در بهار ۱۹۹۸ اعلام کرد وضع بازارها تا حدودی بهبود یافته است، اما ارزش پول ملی و دارایی‌ها در کشورهایی که بیش از همه دچار بحران شده‌اند، همچنان از ارزش

آنها در قبل از بحران بسیار پایین‌تر است و بی‌اعتمادی چشمگیری نسبت به حل بحران و عواقب بعدی آن وجود دارد.

این صندوق در گزارش ماه فوریه اعلام کرد: پیش‌بینی شده است که آثار بحران آسیا احتمالاً بیش از آنچه در ابتدا تصور می‌رفت، می‌باشد و پیش‌بینی‌های رشد اقتصادی نسبت به ارزیابی‌های اولیه در دسامبر ۱۹۹۷ مورد تجدیدنظر نزولی قرار گرفته است.

در این گزارش رشد اقتصاد جهانی در سال ۱۹۹۸ کمی بیش از ۳ درصد برآورد شد که صرفاً ناشی از بازتاب رشد کمتر از انتظار در آسیا می‌باشد.

نشریه «دورنمای اقتصاد جهانی» این دلگرمی را نوید می‌دهد که در مقایسه با سایر کنده‌های رشد اقتصادی در ۲۵

سال گذشته، پیش‌بینی فعلی از کساد اقتصاد دنیا به نسبت ملایم است. پیش‌بینی جدید از رشد سال ۱۹۹۸ ۱/۷۵ تا ۲/۷۵ درصدی سال‌های رکود ۹۳-۱۹۹۰ بیشتر می‌باشد و فقط اندکی کمتر از میانگین رشد اقتصاد جهان در دو دهه گذشته می‌باشد.

این گزارش می‌افزاید، رشد میان‌مدت اقتصاد جهان هنوز بیش از میانگین تروخی است که از سال ۱۹۸۰ مشاهده شده است که نمایانگر تداوم رشد قوی در کشورهای در حال انتقال و کشورهای در حال توسعه (در اوایل و اواسط دهه ۱۹۹۰) و افزایش اعتماد و اعاده رشد تا سال ۲۰۰۰ در اقتصادهای آسیایی است.

این کشورها در چند سال آینده را در پی خواهد داشت. با این حال در گزارش بانک جهانی پیش‌بینی شده که اغلب کشورهای درگیر در بحران در سال ۱۹۹۹ به تدریج از رکسود خارج می‌شوند و رشد اقتصادی آنها در سال ۲۰۰۰ ادامه خواهد یافت.

با توجه به پیش‌بینی منابع بین‌المللی، انتظار می‌رود که با تخفیف بحران مالی در کشورهای جنوب شرقی آسیا به تدریج روند اقتصاد جهانی بهبود یابد و در سال آینده از حدود ۲ درصد رشد بهره‌مند گردد. این در حالی است که میانگین رشد اقتصاد جهانی در سال‌های ۸۷-۱۹۸۰ به ۳/۱ درصد و در سال‌های ۹۵-۱۹۸۸ به ۳/۲ درصد رسید. در سال‌های ۱۹۹۶ و ۱۹۹۷ نیز رشد اقتصاد جهانی سالانه ۴/۱ درصد ثبت شد. برخی کارشناسان رشد اقتصاد جهانی در سال جاری را ۲ تا ۲/۵ درصد تخمین زده‌اند که تقریباً معادل نیمی از میزان رشد آن در سال ۱۹۹۷ می‌باشد.

همزمان با افت میزان رشد اقتصاد جهانی، تجارت جهانی نیز تحت تأثیر قرار گرفته و رشد آن از ۹/۴ درصد در سال ۱۹۹۷ به کمتر از ۶ درصد در سال ۱۹۹۸ رسیده است و انتظار می‌رود که در سال ۱۹۹۹ نیز در همین حدود باقی بماند.

رشد اقتصادی کشورهای صنعتی

آثار بحران مالی آسیا در اقتصاد کشورهای پیشرفته صنعتی جهان متفاوت بوده، اما همه آنها کمابیش تحت تأثیر قرار گرفته‌اند. براساس برآورد صندوق

آزما به نقل از یک گزارش بانک جهانی اعلام کرد: تصمیم سال گذشته صندوق بین‌المللی پول و وزارت خزانهداری

به‌رغم این پیش‌بینی‌ها، بانک جهانی چندی پیش اعلام کرد که رشد اقتصادی در سال‌های ۱۹۹۹ و ۲۰۰۰ به ۲ درصد خواهد رسید.

○ **رشد اقتصاد جهانی در سال ۱۹۹۸ کمی بیش از ۳ درصد برآورد شده که صرفاً ناشی از بازتاب رشد کمتر از انتظار در آسیا می‌باشد. بانک جهانی این رشد را حدود ۱/۸ درصد برآورد و پیش‌بینی کرده در سال ۱۹۹۹ به ۱/۹ درصد برسد.**

رییس بخش اقتصادی این بانک بحران‌های مالی کشورهای آسیایی و روسیه را خطری جدی برای ثبات اقتصاد جهانی اعلام کرد و افزود: آنچه به

آمریکا برای فشار به کشورهای آسیایی جهت بالا بردن نرخ بهره، اشتباه بزرگی بود که بر وخامت بحران مالی جهان افزود.

بانک جهانی در این گزارش، سرمایه‌گذاران جهانی را که به کشورهای در حال توسعه وام دادند و مقام‌های آسیایی را که مشتاق جذب این پول‌های نقد بودند، مسؤول بحران دانسته است.

از دیدگاه کارشناسان بانک جهانی، صندوق بین‌المللی پول و دولت کلینتون به دلیل واکنش نادرست اولیه‌ای که در مقابل بحران نشان دادند، به‌طور مشترک در این زمینه مسؤول هستند. در میان شرایط بسیاری که صندوق بین‌المللی پول برای پرداخت میلیاردها دلار کمک به کشورهای بحران‌زده تعیین کرد، بالا بردن نرخ‌های بهره بود. بانک جهانی در این زمینه استدلال می‌کند که اگر اجازه داده می‌شد پول ملی این کشورها ارزش خود را بیشتر از دست می‌داد، اما نرخ بهره برای احیای اقتصاد پایین نگاه داشته می‌شد، صدمه‌ای که به این کشورها وارد می‌شد، کمتر بود.

نیویورک تایمز می‌نویسد: اقتصاددانان دیگر عقیده دارند: این راه‌حل مشکلات دیگری از جمله وخیم‌تر کردن تورم و احتمالاً ترساندن سرمایه‌گذاران خارجی برای بازگشت به

نظر بسیاری تنها یک ناراحتی کوتاه‌مدت جلوه می‌کرد، به‌صورت یک تهدید عظیم برای ثبات اقتصاد جهانی تحول یافت.

«ژوزف اشتیگلیتس» گفت: بر این اساس رشد اقتصاد جهانی در سال ۱۹۹۸ حدود ۱/۸ درصد می‌باشد و در سال آینده به ۱/۹ درصد خواهد رسید.

وی افزود: کشورهای در حال توسعه در سال‌های آینده بیش از دیگر کشورها به رکود اقتصادی دچار خواهند شد. در حالی که تولید ناخالص داخلی این کشورها در سال گذشته میلادی (۱۹۹۷) به‌طور متوسط حدود ۳/۲ درصد رشد داشت، این رشد در سال ۱۹۹۸ به ۰/۴ درصد تنزل یافت.

به نظر بانک جهانی، اگر بحران‌های مالی کشورهای آسیایی و روسیه مهار شود، کشورهای در حال توسعه این فرصت را می‌یابند که از سال ۲۰۰۱ میلادی بار دیگر به رشد اقتصادی خود ادامه دهند.

در این گزارش، تلویحاً از روش‌های صندوق بین‌المللی پول انتقاد شده و آمده است، واکنش متعارفی که در قبال بحران کشورهای جنوب شرقی آسیا نشان داده شده، هزینه‌های عظیم اجتماعی و تبعات به نسبت گران آن را برای کشورهای فقیر نادیده گرفته است.

روزنامه نیویورک تایمز نیز اواسط

بین‌المللی پول، رشد اقتصادی کشورهای صنعتی در سال ۱۹۹۸ به میزان ۲/۴ درصد می‌باشد.

«مایکل موسی» مشاور اقتصادی و رییس اداره تحقیقات صندوق بین‌المللی پول در بهار ۱۹۹۸ در مصاحبه‌ای اعلام کرد: مشکلات موجود در بسیاری از کشورهای آسیایی شریک تجاری ژاپن سبب شده است که بهبود اقتصادی ژاپن به تأخیر افتد. تزلزل وضعیت اقتصادی این کشور در سال ۱۹۹۷ تا حدود زیادی ناشی از مشکلات داخلی آن یعنی ضعف بخش مالی، تأخیر در اجرای اصلاحات ساختاری و فقدان عوامل محرک در سال ۱۹۹۷ هنگامی که هنوز بهبود اقتصادی حالت شکننده داشت، بوده است.

وی گفت: اقتصاد ژاپن در خطر نزول بالقوه‌ای برای رشد ۳- درصد در سال ۱۹۹۸ می‌باشد. در همین حال اواخر آبان گذشته سازمان

همکاری اقتصادی و توسعه (OECD) پیش‌بینی کرد رشد اقتصادی کشورهای صنعتی جهان در سال ۱۹۹۹ کاهش خواهد یافت.

این سازمان افزود: پیش‌بینی مزبور تأثیر منفی بحران‌ها را در کشورهای صنعتی بیشتر می‌داند. در پیش‌بینی OECD رشد اقتصادی آمریکا در سال ۱۹۹۸ به میزان ۳/۵ درصد برآورد شده اما در سال ۱۹۹۹ بسیار کمتر خواهد شد.

این سازمان پیش‌بینی کرده که تولید ناخالص ملی ژاپن در سال ۱۹۹۸ نسبت به سال ۱۹۹۷ به میزان ۲/۸ درصد کاهش دارد و رکود اقتصادی در این کشور کاملاً مشهود می‌باشد، اما در سال ۱۹۹۹ اقتصاد ژاپن رشد ناچیزی در حدود ۰/۲

درصد خواهد داشت.

سازمان همکاری اقتصادی و توسعه در تابستان گذشته با انتشار گزارشی اعلام کرد: اقتصاد ۲۸ کشور صنعتی و نیمه‌صنعتی عضو این سازمان در سال‌های ۱۹۹۸ و ۱۹۹۷ به ترتیب ۲/۴ و ۲/۵ درصد رشد خواهند داشت. این سازمان در اوایل دی‌ماه سال جاری با انتشار گزارش دیگری پیش‌بینی‌های قبلی خود در مورد نرخ رشد اقتصادی سال آینده تمام کشورهای مذکور به جز چهار کشور (ژاپن، نیوزیلند، ایتالیا و نروژ) را تعدیل کرد.

این سازمان افزود: کارشناسان در مورد ژاپن و نیوزیلند انتظار گسترش

○ **بهران مالی آسیا و متعاقب آن در روسیه بر بنیة اقتصادی جهان تأثیر منفی گذاشته است و لذا پیش‌بینی رشد اقتصادی کشورهای عضو سازمان همکاری اقتصادی و توسعه را از حدود ۲/۵ درصد کاهش داده است.**

فعالیت اقتصادی را دارند و پیش‌بینی می‌کنند تولید ناخالص ملی ژاپن در سال ۱۹۹۸ به جای ۳ درصد کاهش نسبت به سال ۱۹۹۷ به میزان ۰/۵ درصد رشد خواهد کرد. در همین حال رشد تولید ناخالص ملی نیوزیلند به جای ۰/۵ درصد به حدود ۲ درصد خواهد رسید.

به عقیده این کارشناسان، بحران مالی در آسیا و متعاقب آن در روسیه، بر بنیة اقتصادی جهان تأثیر منفی گذاشته است و لذا آنها پیش‌بینی رشد اقتصادی سایر کشورهای عضو سازمان همکاری اقتصادی و توسعه را کاهش داده‌اند.

البته یکی از نکات جالب در این گزارش آن است که نسبت به ورود اقتصاد جهان به یک دوره جدید رکود، هشدار داده نشده است.

کارشناسان OECD اطمینان داده‌اند کسه انتظار یک رکود اقتصادی را نمی‌کشند. با این وجود هشدار داده‌اند که هنوز زمینه‌های نگرانی باقی است و مقررات‌زدایی در مورد قوانین گمرکی و حل سریع مشکلات بانکی در ژاپن را در بهبود اوضاع اقتصادی آن کشور مؤثر دانسته‌اند.

سیاست‌های پولی آمریکا و نیز به جریان افتادن پول واحد اروپایی (یورو) و پیامدهای آن از موارد دیگر نگرانی کارشناسان اقتصادی OECD است.

در همین حال اداره آمار اتحادیه اروپایی، اواسط آبان ۷۷ گزارش داد: سرعت رشد اقتصادی کشورهای عضو اتحادیه اروپایی در

سه‌ماهه دوم سال ۱۹۹۸ کاهش یافت و به ۰/۳ درصد رسید. کاهش سرمایه‌گذاری و مصرف خصوصی از دلایل کاهش سرعت رشد اقتصادی این

کشورها گزارش شده است.

گزارش رسانه‌های جمعی شرق آسیا نیز حاکی است، شورای همکاری‌های اقتصادی اقیانوس آرام در آستانه نشست سران سازمان همکاری اقتصادی آسیا - اقیانوس آرام (ایپیک) در اواخر آبان‌ماه در کوالالامپور اعلام کرد، رشد اقتصادی در کشورهای عضو ایپیک در سال ۱۹۹۹ به ۱/۹ درصد و در سال ۲۰۰۰ به ۲/۸ درصد می‌رسد.

در این گزارش از عملکرد ژاپن، بی‌ثباتی بازار مالی و سقوط قیمت کالاهای تولیدی به‌عنوان خطرهای موجود سر راه کارکرد اقتصادی منطقه ایپیک یاد شده و آمده است: ادامه سقوط اقتصادی ژاپن، نخستین خطری است که اقتصادهای این منطقه با آن روبه‌رو

شده است. این در حالی است که رشد اقتصادی این کشورها در دهه گذشته به طور متوسط سالانه ۷/۸ درصد و از اوایل دهه جاری تا سال ۱۹۹۶ بین ۵/۸ تا ۷/۹ درصد ثبت شده است.

۱/۷ درصدی سال ۱۹۹۶ و ۲/۶ درصدی سال ۱۹۹۷ بیشتر است.

رشد اقتصادی آسیا

بانک توسعه آسیایی اوایل آذرماه با انتشار گزارشی پیش‌بینی کرد با میزان

هستند، در حالی که بازگشت بی‌ثباتی به بازار مالی در نتیجه مستقیم تنش‌های بازار سرمایه همچون دشواری‌های فزاینده در برزیل و روسیه، خطر دیگری است و سومین خطر، ادامه سقوط قیمت کالاهای تولیدشده در منطقه ایپک می‌باشد.

رشد اقتصادی خاورمیانه

بانک جهانی در گزارشی اواخر آذرماه سال جاری از وابستگی شدید اقتصاد کشورهای خاورمیانه به نفت ابراز نگرانی کرد و از اقتصاد منطقه ظرف ۱۰ سال

○ با وجود آنکه کارشناسان سازمان همکاری اقتصادی و توسعه انتظار رکود اقتصادی را نمی‌کشند، اما هشدار داده‌اند که هنوز زمینه‌های نگرانی وجود دارد و مقررات‌زدایی در قوانین گمرکی و حل مشکلات بانکی ژاپن در بهبود اوضاع اقتصادی مؤثر خواهد بود.

آینده، چشم‌انداز بدبینانه‌ای ترسیم کرد. هفته‌نامه اقتصادی «میدل‌ایست اکونومیک دایجست» (مید) که این گزارش را منتشر کرد، افزود: بانک جهانی پیش‌بینی می‌کند میزان رشد اقتصادی منطقه خاورمیانه در ده سال آینده (تا سال ۲۰۰۷ میلادی) کمتر از میانگین رشد اقتصادی سایر مناطق جهان باشد.

به عقیده کارشناسان بانک جهانی، قیمت نفت حداقل در چند سال آینده در سطح پایینی باقی می‌ماند و همین امر از رشد اقتصادی کشورهای تک‌محصولی منطقه خاورمیانه خواهد کاست. بانک جهانی متوسط رشد اقتصادی کشورهای خاورمیانه در ۱۰ سال آینده را ۳/۴ درصد پیش‌بینی کرد و افزود: این رشد برای کشورهای عمده صادرکننده نفت این منطقه یعنی ایران و عربستان سالانه ۲/۷ درصد خواهد بود.

کارشناسان بانک جهانی رشد اقتصادی کشورهایی در منطقه مانند مراکش که تک‌محصولی نیستند را به طور متوسط سالانه ۴/۴ درصد تخمین زده است.

رشد اقتصادی کشورهای آسیایی در سال ۱۹۹۹ به دو برابر سال ۱۹۹۸ خواهد رسید و حدود ۳/۵ درصد ثبت خواهد شد.

این بانک رشد اقتصادی آسیا در سال ۱۹۹۸ را به میزان ۱/۸ درصد برآورد کرده است. این بانک افزود: اقتصاد آسیا بار دیگر در حال احیا شدن است، اما این رشد بسیار ملایم خواهد بود و خطر سقوط همچنان وجود دارد. در همین حال دستیابی به میزان رشد اقتصادی سریع سال‌های قبل در آسیا به سرعت امکان‌پذیر نخواهد بود.

براساس برآورد این بانک، اقتصاد کشورهای تازه صنعتی شده آسیا از جمله کره جنوبی، تایوان، هنگ‌کنگ و سنگاپور دستخوش تغییرات اساسی خواهد شد.

در گزارش دورنمای اقتصاد جهانی که از سوی صندوق بین‌المللی پول در بهار ۹۸ منتشر شد، میانگین رشد اقتصادی کشورهای تازه صنعتی شده آسیا در سال ۱۹۹۸ به میزان ۱/۶ درصد و در سال ۱۹۹۹ به میزان ۴/۵ درصد تخمین زده

در این گزارش از تولد دوباره سیاست‌های حمایت‌گرانه اقتصادی به‌عنوان خطر بزرگی در پیش روی کشورهای عضو سازمان همکاری اقتصادی آسیا - اقیانوس آرام

یاد شده است. (یادآوری می‌شود شماری از کشورهای عضو ایپک از کشورهای تازه صنعتی شده و در حال توسعه می‌باشند.)

گزارش دورنمای اقتصاد جهانی صندوق بین‌المللی پول پیش از این میانگین رشد اقتصادی کشورهای پیشرفته جهان در سال ۱۹۹۸ را ۲/۴ درصد و در سال جاری ۲/۵ درصد برآورد کرده است. رشد اقتصادی این گروه از ۲/۷ درصد در سال ۱۹۹۶ به ۳ درصد در سال ۱۹۹۷ ترقی کرد. میانگین رشد اقتصادی آنها در دهه ۱۹۸۰ به میزان ۲/۹ درصد ثبت شد.

براساس این گزارش، میانگین رشد اقتصادی هفت کشور صنعتی جهان (گروه ۷) در سال ۱۹۹۸ به میزان ۲/۳ درصد و در سال ۱۹۹۹ به میزان ۲/۲ درصد برآورد شده که از رشد ۲/۸ درصدی سال ۱۹۹۸ کمتر است.

در این گزارش رشد اقتصادی کشورهای عضو اتحادیه اروپایی در سال ۱۹۹۸ به میزان ۲/۸ درصد و در سال بعد نیز به همین اندازه برآورد شده که از رشد

بانک جهانی تخمین زده است که با کاهش قیمت نفت، اقتصاد کشورهای خاورمیانه بیش از سایر مناطق آسیب خواهد دید. کمالینکه در یک سال گذشته تولید ناخالص ملی عربستان ۷ درصد کاهش یافته است.

به نوشته «مید»، «کمال درویش» نایب‌رییس بانک جهانی در امور خاورمیانه و شمال آفریقا نسبت به چشم‌انداز اقتصادی کشورهای نفت‌خیز منطقه هشدار داده و از پیدایش «بحران رشد» در منطقه و آینده اقتصادی این کشورها ابراز نگرانی کرده است.

به گفته وی رشد سریع جمعیت در خاورمیانه و شمال آفریقا (به میزان سالانه ۲/۵ تا ۲/۶ درصد) هنوز بزرگ‌ترین مشکل کشورهای منطقه است. معضل دیگر این کشورها، ناتوانی در جذب سرمایه بخش خصوصی برای افزایش کارایی صنایع است.

درویش می‌گوید: در مسنطقه خاورمیانه، میزان دخالت دولت در اداره صنایع بیش از سایر مناطق است و کشورهای منطقه نسبت به سایر کشورهای در حال توسعه (گروه درآمد متوسط) از سرمایه‌گذاری بخش خصوصی به میزان کمتری بهره‌مند هستند.

وی گفت: کشورهایی که از مواهب طبیعی نظیر نفت بهره‌مند هستند، معمولاً کارکرد اقتصادی بدتری دارند. اما کاهش قیمت نفت کشورهای منطقه خاورمیانه را از خواب غفلت بیدار کرده و اکنون آنها باید به چاره‌جویی بپردازند.

در همین حال اواسط آبان ماه گذشته جاسم المنایی رییس صندوق پول عرب اعلام کرد: کاهش بهای نفت موجب کاهش ۲۰ تا ۲۵ درصد درآمد کشورهای عرب حوزه خلیج فارس می‌شود. تردیدی نیست که این امر تأثیر منفی بر بودجه کشورهای عضو شورای همکاری

خلیج فارس دارد و کسری بودجه آنها را به ۵ تا ۷ درصد ارزش تولید ناخالص داخلی می‌رساند.

وی گفت: رشد اقتصادی کشورهای عضو شورای همکاری خلیج فارس بین ۱/۵ تا ۲/۵ درصد تخمین زده می‌شود.

گزارش صندوق بین‌المللی پول درباره تغییرات تولید ناخالص داخلی کشورهای در حال توسعه حاکی است، رشد اقتصادی کشورهای در حال توسعه خاورمیانه در سال ۱۹۹۸ حدود ۳/۳ درصد تخمین زده می‌شود که از رقم ۴/۴ درصد سال ۱۹۹۷ کمتر است. اما در سال ۱۹۹۹ به ۴/۳ درصد خواهد رسید.

رشد اقتصادی گروه کشورهای خاورمیانه و شمال آفریقا در سال ۱۹۹۸ در سطح سال ماقبل به میزان ۳/۵ درصد برآورد شده که در سال ۱۹۹۹ به ۳/۶ درصد خواهد رسید. این کشورها در دهه گذشته میلادی میانگین رشد ۲ درصد و از آغاز دهه کنونی تا سال ۱۹۹۶ به طور متوسط بین ۲ تا ۵/۶ درصد رشد اقتصادی داشتند.

با توجه به فقدان دورنمای امیدوارکننده برای بهبود بازار نفت، انتظار نمی‌رود که اقتصاد کشورهای نفت‌خیز خاورمیانه و شمال آفریقا در سال آینده بهبودی پیدا کند. این گروه نیازمند ایجاد تنوع در کالاهای صادراتی و منابع ارزی می‌باشند.

اقتصاد کشورهای در حال گذار

در گزارش دورنمای اقتصاد جهان، رشد اقتصادی کشورهای در حال گذار در سال ۱۹۹۸ به میزان ۳ درصد تخمین زده شده است که نسبت به پیش‌بینی‌های قبلی ۱/۲۵ درصد کاهش دارد.

اثرات بحران مالی شرق آسیا و پیامدهای آن بر اقتصاد روسیه یکی از عوامل عمده افت میزان رشد اقتصادی این گروه کشورها می‌باشد.

در این گزارش اظهار امیدواری شد که در سال ۱۹۹۸ برای نخستین بار پس از شروع فرآیند انتقال، تقریباً تمام کشورهای مذکور با افزایش فعالیت‌های اقتصادی روبه‌رو شده‌اند و رونق اقتصادی آنها در میان‌مدت تقویت خواهد شد.

بنابراین گزارش، موفقیت در تعادل مالی مناسب، نقش مهمی در دستیابی به ثبات اقتصاد کلان این کشورها خواهد داشت. این کشورها اکنون باید اجرای مرحله دوم اصلاحات با هدف بهبود کیفیت و کارایی دولت در چارچوب حمایت از اقدامات بودجه‌ای و شفافیت حساب‌های مالی را آغاز کنند.

بنابراین گزارش، اقتصاد روسیه که از آغاز دهه کنونی تا سال ۱۹۹۶ با کاهش تولید ناخالص داخلی به میزان ۲/۸ تا ۱۴/۵ درصد در سال مواجه بود، در سال ۱۹۹۷ با ۰/۴ درصد رشد تولید ناخالص داخلی مواجه شد. اما تحت تأثیر بحران مالی، کاهش ارزش روبل، بدهی‌های سنگین و تورم بالا، وضعیت اقتصادی نامناسبی در سال ۱۹۹۸ داشت. اما یک مقام ارشد در امور اقتصادی روسیه اوایل آذرماه گذشته پیش‌بینی کرد که اوضاع اقتصادی روسیه برای نیمه دوم سال میلادی آینده (۱۹۹۹) بهبود می‌یابد.

«یوری ماسلی‌یوکوف» پیش‌بینی کرد، رکود اقتصادی روسیه در سال ۱۹۹۹ متوقف می‌شود و از نیمه دوم سال شروع به رشد خواهد کرد.

در همین حال رشد تولید ناخالص داخلی کشورهای حوزه تفتقاز و آسیای مرکزی در سال آینده اندکی بیش از ۲ درصد برآورد شده است. این در حالی است که صندوق بین‌المللی پول، رشد اقتصادی این کشورها در سال ۱۹۹۷ را ۲/۴ درصد و در سال ۱۹۹۶ را ۱/۵ درصد ثبت کرده است. این صندوق افت تولید ناخالص داخلی این کشورها در

سال‌های ۹۵-۱۹۹۰ را بین ۴/۵ تا ۱۴/۴ درصد ثبت کرد.

دیدگاه کلی

دهه ۱۹۹۰ با تحولات عمده‌ای از جمله فروپاشی نظام اقتصاد سوسیالیستی جهان و روی آوردن به نظام اقتصادی مبتنی بر بازار، گسترش همگرایی اقتصادهای منطقه‌ای به ویژه شکل‌گیری اتحادیه پولی اروپایی و نیز پیمان تجارت آزاد آمریکای شمالی (نفتا)، پایان یافتن دور گف‌وگوه‌های اروگ‌وئه برای آزادسازی تجارت جهانی و پیدایش سازمان جهانی تجارت، حضور گسترده‌تر اقتصاد کشورهای در حال توسعه در نظام اقتصاد بین‌المللی، پیروی از سیاست‌های اصلاح ساختاری در کشورهای روبه‌رشد و برخی کشورهای صنعتی و... همراه بوده است.

در این دوران اقتصاد جهانی فراز و نشیب‌هایی را پشت سر نهاد که قابل بحث و ارزیابی است. اما تا پیش از بروز بحران مالی شرق آسیا، روند روبه‌رشد اقتصاد و تجارت جهانی امیدبخش بود و آینده روشنی را برای ساکنان زمین در آستانه ورود به قرن بیست و یکم نوید می‌داد.

بروز بحران مالی شرق آسیا و گسترش آثار سوء آن در اقتصاد دیگر کشورهای جهان از جمله کشورهای نفت‌خیز خاورمیانه، تصاویر امیدوارکننده از روند روبه‌رشد اقتصاد جهانی را بر هم زد و بار دیگر جهانیان کمابیش با آثار شوم «دوران‌های رکود اقتصاد سرمایه‌داری» روبه‌رو شدند. نبود چشم‌انداز امیدوارکننده به ویژه در دو سال آینده، نگرانی‌های ناشی از اتحادیه پولی اروپا و انتشار «یورو» از ژانویه ۱۹۹۹ و پیامدهای آن بر اقتصاد دیگر کشورها، سیاست‌های مداخله‌گرایانه صندوق بین‌المللی پول که در رفع

بحران‌های مالی چندان کارساز نبوده است و ضرورت پذیرش اصلاحات اقتصادی که کمابیش زندگی مردم را تحت تأثیر قرار می‌دهد، دل‌نگرانی‌های بسیاری را سبب شده است.

وقت آن است که مجامع بین‌المللی برای حفاظت از اقتصاد جهانی و رویارویی با دوران‌های رکود اقتصادی و تأثیر آن بر سراسر جهان، به فکر چاره‌اندیشی باشند. تجویزهای صندوق بین‌المللی پول در زمینه آزادسازی حساب سرمایه پیش از آنکه زمینه‌های لازم فراهم شده باشد بحران‌های مالی ناشی از این‌گونه تصمیم‌گیری‌ها، خسارات جبران‌ناپذیر بر اقتصادهای کشورهای درگیر بحران و دیگر کشورها به بار می‌آورد که گناه جبران آن سال‌ها وقت لازم دارد.

جامعه بین‌المللی می‌بایست در آستانه قرن بیست و یکم برای بحران‌های احتمالی مالی چاره‌اندیشی کند و از طریق یکپارچگی و هماهنگی، مشکلات اقتصادی فرازوی جهانیان را برطرف سازد. توزیع نابرابر درآمدها در جهان به گونه‌ای است که بنا به گزارش توسعه انسانی ۱۹۹۸ برنامه عمران سازمان ملل، ۸۶ درصد از هزینه‌های معطوف به مصرف شخصی را تنها ۲۰ درصد مردم جهان انجام می‌دهند.

بنابراین گزارش مصرف جهانی کالاها و خدمات در سال ۱۹۹۸ به ۲۴ تریلیون دلار رسید که شش برابر رقم مذکور در سال ۱۹۷۵ است. اما بر اساس یافته‌های این گزارش، نابرابری‌های فاحشی در رابطه با فرصت‌های مصرف برقرار است، به طوری که بیش از یک میلیارد نفر از مردم جهان (یک ششم جمعیت جهان) از برآوردن نیازهای مصرفی اساسی خود نیز محروم می‌باشند.

بنابراین گزارش، از میان ۴/۴ میلیارد نفر ساکنان کشورهای در حال توسعه،

تقریباً سه پنجم آنها در جوامعی به سر می‌برند که از خدمات بهداشت محیط محرومند. تقریباً یک سوم آنها آب آشامیدنی سالم ندارند، یک چهارم آنها فاقد سرپناه می‌باشند و یک پنجم کودکان واجب‌التعلیم به کلاس پنجم ابتدایی نمی‌رسند.

این آمارهای تکان‌دهنده، نشان می‌دهد که با کاهش جریان ورود سرمایه و منابع مالی بین‌المللی به کشورهای در حال توسعه، دورنمای روشنی در این رشد اقتصادی و توسعه اجتماعی در این کشورها به چشم نمی‌خورد.

در حالی که بحران مالی شرق آسیا منجر به فرار ۷۰۰ تا ۸۰۰ میلیارد دلار سرمایه از این منطقه می‌شود. در شرایطی که کمک‌های مالی منابع بین‌المللی نظیر صندوق بین‌المللی پول تنها در جهت اهداف کشورهای قدرتمند به ویژه آمریکا و تحت شرایط ویژه (رعایت نسخه‌های صندوق) به کشورهای مختلف پرداخت می‌شود و میزان منابع قابل تخصیص به کشورهای روبه‌رشد پیوسته محدودتر می‌شود، دورنمای روشنی برای بهبود اقتصادی در این کشورها قابل لمس نمی‌باشد.

اقتصاد جهانی در مرحله‌ای نوین وارد می‌شود و بحث از یکپارچگی و آزادسازی بازارها می‌کند، در حالی که روند بهای مواد اولیه صادراتی کشورهای در حال رشد همچنان نزولی است و امکانات سرمایه‌ای آنها برای پیشبرد اهداف اقتصادی - اجتماعی، روبه‌روز کمتر می‌شود.

برای رویارویی با چالش‌های قرن آینده و استمرار روند رشد اقتصاد جهانی، توجه خاص به رفع معضلات اقتصادی کشورهای در حال توسعه، الزامی است.